Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан
Манаш Қозыбаев атындағы
Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
Северо-Казахстанский государственный университет
им. М.Козыбаева

Жыр жұлдүзын жайнаткан

И каждый стих-сверкающий алмаз

/Рекомендательный указатель ,посвященный творчеству М.М.Кангожина- поэта и журналиста Казахстана/

Петропавловск , 2008

Оқырманға

Ұсынылып отырған көрсеткіш Солтүстік Қазақстан обылысының көрнекті жазушысы, ақыны Солтүстік Қазақстан обылысының құрметті азаматты, Мүтәлләп Қанғожинға арналған.

Мағұламат алфавиттік тәртіпен орналасқан Ақының өмірі мен шығармашылығы туралы ең соңғы басылымдар еңгізілген. СҚМУ ғылыми кітапханасы қорында бар.

Көмекші құрал ұстаздарға,студенттерге және қалың оқырман қауымға арналған.

Мүтәлләп Қанғожин

Осы жерден бойыма күш,
әл тарап,
Үйренгенмін ауырлықты
арқалап.
Осы жерде өксіп,мауқым
басқанмын
Осы жерден көрінеді шар тарап

Қанғожин Мүтәлләп Мұхамедұлы 1937 жылы желтоқсанның 17 күні Солтүстік Қазақстан обылысының бұрынғы Ленин ауданындағы Қарағаш ауылында туған.

Қарағаш жеті жылдық мектебін тәмамдағаннан кейін,Смирнов орта орыс-қазақ мектебінде 8-9 кластарды оқып,бітіреді. 10-сыныпты Еңбек мектеп-интернатына барып оқиды. Смирновтағы мектепте оқып жүрген кезінде қазақ тілі мен әдебиетінен Әли Мұсаханов сабақ береді, әдебиетке, поэзияға қызығуына,құштарлығының артуына сол кісінің тигізген әсері көп болады.

Өлең жаза бастайды. Кейін Еңбек мектебінде де жақсы ұстаздарға кездеседі. Мектепте шығатын «Жас қалам» деп аталатын қабырға газетінде өлеңдері шығып тұрады. Мектепті бітіргененнен кейін жоғары оқу орнына барып түсуіне семья жағдайы келмейді. Сонымен ауылда қалып еңбекке араласады. Тың игеруші механизаторлардың қасында тіркеуші, бригада есепші болып жүріп, ауыл комсомол жастарына жетекшілік етеді.

1958 жылдан 1963 жылға дейін комсомол қызметерін атқарады. Ленин аудандық, Солтүстік Қазақстан обылыстық комсомол комитетінің нұсқаушысы, «Николаев» совхозы комсомол комитетінің, Ленин аудандық комсомол комитетінің лауреаты болып сайланды. Комсомол қызметінде жүріп КазМу-дің журналистика факультетіне сыртай оқуға түсіп, оны 1967

жылы тәмамдап шығады. Денсаулығана байланысты комсомол жұмысын қалдырып, туған ауылында мектепте еңбек етеді. Мұнда қазақ тілі мен әдебиетінен сабақ берумен бірге, совхоз партия ұйымын басқарады.

1966 жылдан бері өз мамандығы бойынша Солтүстік Қазақстан облыстық телерадиокомитетінде редактор, ал 1971 жылдан бас редактор болып істеді, 1980 жылдан бастап Солтүстік Қазақстан облысының телерадиокомпаниясы төрағасының орынбасары, 1993-1998 жылдары төрағасы қызметтерін атқарған.

Мүтәлләп Қанғожин шығармашылығын жеке қараструдың өзі әдебиеттану ғылымындағы бір оқшау көрініс,жаңалық болмаса да,назар аударалық құбылыс деп ойлаймыз. Ақынның шығармашылығы туралы әр кезде айтылған пікір баршылық. Олар- көбінесе, ақынның кезекті жинағының жарық көруіне байланысты баспасөз бетінде жарияланған мақалалар немесе ақының мүшел тойлары кезінде айтылып қалған қадау-қадау пікірлер.

М.Қанғожин өлеңдерін оқи отырып лирикалық қаһарманның көніл- күйіне өзіңше даралық тән екенін байқадық. Ақын жинақтарындағы өлеңдерінің тақырыбын негізінен: туған жер,өскен жер,табиғат,махаббат,соғыс, тақырыбы, арнау өлеңдері деп топтастыруға болады еді.

Алғашқы жинағындағы өлеңдерінің басылым көпшілігі туған ел, өскен жер,табиғат тақырыптарына арналған. Бұл түсінікте де. Қандай талант болмасын ол, ең алыдмен, өз ортаның өскен жер, табиғат тақырыптарына арналған.

Туған жердін тамаша табиғаты мен келісті келбеті М.Қанғожинді тек көрікті жырға тақырып болып қана қоймаған. Ақын өзінің осы өзектес өлеңдерінде көркем табиғатты сүйсіне суреттеу арқылы сол жерді бұрын мекендеген және қазір мекендеп отырған адамдардың жан сұлулығын көрсетуді алдына мақсат етіп қойған. Оған дәлел ретінде мына өлеңдерінің тізімін айтсақ та түсінікті: «Өскен жер», «Туған жер», «Қарағаш»,

«Төрекелді», «Нөгербек», «Балықтым», «Әупілдек», «Жолдыөзектің ақ таңы» т.б.

Бұл өлеңдерінің әрқайсысын зер сала оқыған адам ақынның табиғи көркем көріністі ішкі рухани жан сезімімен ұштастыруға ұмтылғанын көрер еді. Қазақ лирика-сында өзіндік тосын мінезімен келген ақын М.Қанғожин өмірге жасын жыр әкелген, оқырман сезімін шымырлата баурап алатын өлеңдерінде, ең алдымен ақындық түйсіну мен сезінудің күштілігі басым. Бұл жағдай әсіресе, табиғат суреттерін бейнелегенде айқын аңғарылады. Қазақ поэзиясының кешелі-бүгінгі ұлылы-кішілі өкілдері шығармашылық ізденіс, талаптың, биік деңгейінен қарағанда ақындық шабыты даралана көрініп келеді. Терең ойлы,бай сезімге, көркем образға құрылған өлеңдер қазақ өлеңінің биік дәрежесін көрсетеді. Мүтәлләп ақынның ақынидық мәдениетінің өсу жолын сынай қарап отырсақ, лирикалық кейіпкердің де толыса түскенін, жас Мүтәлләп ақынан үдей озып, кемел ақындық бейнесін айқындағанын көреміз.Ақынның даралақ сипатын, шеберлігі шыңдалғанын жіті тану үшін әр өлеңді көркемдік ерекшелігі тұрғысынан салыстра тексерген жөн болар еді.

Обылысымызда кеңін танымал ақындарымыздың бірі. Обылыстық республикалық газет-журналдарда өлеңдері шығып тұрады. Ақын ақ қайынды ормандар арасында туып өскендіктен, алғашқы жинағы «Ақ қайындар аралы» деп ат қоюы осыдан болар. 1969 жылы «Жазушы» баспасынан жарық көргені болатын. Одан кейін жарық көрген «Қызылжар» өлеңдер жинағын да оқырмандар жылы қабылдады. 1979 жылы «Көк орай шалғын», 1986 жылы «Айдын шалқар» деп аталатын жинақта «Жолдыөзек» деген айдармен топтама өлеңдері жарық көрді. КСРО теледидар және радио ісінің үздігі (1980) ҚР Журналистер одағының, республика және бүкілодақтық телефистивалдер сыйлықтарының лауреаты. «Үздік еңбегі үшін» және «Еңбек ардагері» медальдарымен наградталған. 2007 жылы Солтүстік Қазақстан обылысының және Есіл ауданының құрметті азаматы.

Өзіңмен аса береді елдің бағы

(Қазақ елінің тұңғыш Президенті
Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевқа)

Қазақтың маңдайына жанып тұрған,
Жұлдызы өзіңсің ғой алып тұлған.
Халықыңды өрге сүйреп,шыңға бастап,
Елдігін барша әлемге таныстырған.

Алаштың жанындағы сырлы сезім,-
Өзіне көрсетілген нұрлы сенім
Халқыңды өрге сүйреп,шыңға бастап,
Елдігін барша әлемге таныстырған.

Алаштың жанындағы сырлы сезім сезім,-
Өзіңе көрсетілген нұрлы сенім.
Көтерді ол хан тағына-ел бағына,
Даңқын аспандасын,-нұр көсемім!

Біреулер елдігіме болып ғажап,
Біреулер қызғаныштан көріп «азап».
Алдыңғы 50 елдің қатарынан
Көрінер кезің келді дедің – қазақ!

Елімді бастап кеттің қиындарға,
Өзіңмен алынбайтын қиын бар ма?!
Данагей, данышпаным,ерлігіңді
Ешкім де тели алмас қиялдарға.

Он бес жыл бұрын ашып есігімді,
Армандап енгізгенсің осы күнді.
Халқым бай, елдің даңқы аспандап тұр,
Деп бүгін асқақтатам айшықты үнді.

Уа менің Нұрсұлтаным-нұрлы шағым.
Өзің деп төгіліп тұр жыр бұлағы.
Мың жаса!-деп соғып тұр жүректер де,
Өзіңменен аса береді Елдің бағы!

Еңбектердің әліпбилік көрсеткіші

- М. Мен Мағжаның көшесінде тұрамын Өлеңдер – Петропавл, 2007.-664 бет.
- Ұлы ақынның шәкіртері: Жұмабаев -115. // Солтүстік Қазақстан-2003.-26 мамыр.
- Қарағаштағы Мағжан тойы: Жұмабаев-115 //Солтүстік Қазақстан.-2008.-13 маусым
- Қуанышты хабар: Жұмабаев туралы // Солтүстік Қазақстан.-2008.-19 мамыр
- Қуанышты хабар: Жұмабаев туралы // Солтүстік Қазақстан.-2008.-21 мамыр
- Ақын атымен: Жұмабаев-115. // Солтүстік Қазақстан.-2008.-2 маусым
- Елбасының мүдесі-Қызылжарлықтардың да мүддесі:Экономика. //Солтүстік Қазақстан.-2002- 5 наурыз
- Ұлы ақынның шәкірті: Жұмабаев-115. //Солтүстік Қазақстан.-2008-26 мамыр

- Ғабит аға Қызылжарға келгенде:Ұлы жазушының қасында болған күндерден үздік сыр. //Солтүстік Қазақстан.- 2002.-5 наурыз

- Өлеңдер: Әдебиеттану. //Солтүстік Қазақстан.-2002.14 желтоқсан

- Ақын атымен: Жұмабаев-115. //Солтүстік Қазақстан.-2008.-2 маусым.

- Жаңа өлеңдер: Әдебиетану. // Солтүстік Қазақстан.-2001.-20 қараша

- Жанымның жайып тастап жапырағын.:өлеңдер. // Солтүстік Қазақстан.-2003.-11 маусым

- Эсселер,естеліктер,ойлар: Қызылжар, 2008.-264 бет.

- Өлеңдер: Жыр шашу. //Солтүстік Қазақстан.-2008.-14 қараша

Өмірі мен шығармашылығы жайындағы әдебиеттер.

- Жыр керуен: СҚО ақыны Мүтәллап Қанғожин шығармашылығы. //Солтүстік Қазақстан.- 2008.-2 маусым

- Зікрин Т. Жыр жұлдызын жайнатқан ақын Мүтәләп Қанғожиннің мерейтойы – 70 жас // Солтүстік Қазақстан.-2007.-20 желтоқсан

- Мұсырман Қ. Қызылжардың бір оқшау бәйтерегі: ақын Мүтәллап Қанғожин – 70 жас. // Солтүстік Қазақстан.-2007.-17 желтоқсан

- Жыр керуен.: СҚО ақыны Мүтәлләп Қанғожиның шығармашылығы //Солтүстік Қазақстан.-2007-27 шілде.

- Туған өлкені жырлаушылар.М.Қанғожинің өмірбаяны.Петропавл, 1990 жыл

- Солтүстік Қазақстан облысы. Энциклопедия.-Алматы: «Арыс» баспасы,2006.-704 б.+48 бет түрлі-түсті суретті жапсырма.

Құрастырушы;   Казиканова А.Қ.
Ақпарат-библиографиялық бөлім

К читателям

Предлагаемый вашему вниманию рекомендательный указатель посвящен творчеству известного поэта и журналиста Казахстана, нашего земляка М.М.Кангожина.

В указателе представлена биография писателя, список его произведений, материалы о его жизни и творчестве , имеющиеся в фонде научной библиотеке СКГУ им. М.Козыбаева.

Пособие предназначено для преподавателей, студентов , а также для широкого круга читателей.

Кангожин Муталлап Мухамадиевич

Родился 17 декабря 1937 г. в ауле Караагаш ныне Есильского района Северо-Казахстанской области- журналист, поэт., Член Союза писателей Казахстана/1985/, Заслуженный работник культуры РК/1990/, Почетный гражданин Есильского района, Почетный гражданин Северо-Казахстанской области

Окончил КазГУ им.С.М.Кирова. Работал прицепщиком, учетчиком и счетоводом в 5 Тарангульском совхозе. В 1958-1962 годах инструктор райкома , обкома комсомола, секретарь комитета комсомола Николаевского совхоза, 2-й секретарь Ленинского райкома комсомола. В 1963-66 годах учитель казахского языка и литературы Караагашской восьмилетней школы. С 1966 года редактор Петропавловской студии телевидения, с 1971 г. главный редактор, а затем председатель Северо-Казахстанской телерадиокомпании.

Первый сборник стихов «Островки белых берез» вышел в издательстве «Жазуши»/1969/, затем «Кызылжар» /1974/, «Көкорай шалғын», «Полноводное русло», «Жыркеруен», «Өмірім менін» /1979/ и т д.

Большой цикл стихов М.Кангожина посвящен грозовым годам Великой Отечественной войны, горе которой поэт испытал в своей семье. Его брат Мубарак геройски погиб на фронте. Горькие слезы аульчан, скорбь близких, отразились в стихах Муталапа , посвященных матери.:

Словно страшный, жуткий сон,
Помню : ты рыдала,
Расцарапала лицо,
Весь чапан измяла
Вопль отчаянный с тоской
Купол неба рушил...
Плакал весь аул с тобой,
Рвал на части души.
Как болит твоя душа,
Видел я воочию...

До сих пор стоит в ушах
Крик твой- днем и ночью!

Трудное военное детство, нелегкая , но полная романтики юность, многообразная жизнь родного аула со всеми радостями и горестями односельчан , полные мудрости степные легенды, услышанные из уст седобородых аксакалов, родная природа со жгучими снежными буранами зимой, щедрым знойным летом, с островками белых берез, пахучим разнообразьем- вот истоки творчества Муталапа Кангожина, питающие вдохновенные строки его лирики, переходящие в широкие эрические полотна.

Сюжет одного из переведенных В .Шестериковым на русский язык стихотворения под названием «Фас» в сборнике «Я заглянул за горизонт» потрясает теми испытаниями,какие довелось вынести его лирическому герою. И переносит нас в суровое военное детство. Девочка из хорошо обеспеченной семьи, всегда приходившая в школу с портфелем , в котором рядом с учебниками и тетрадями лежала солидная пайка хлеба, однажды на большой переменке предложила забавы ради голодному аульному парнишке: «Я буду бросать тебе кусочек, и если ты ртом его поймаешь, как наш Полкан, он будет твой, если нет- отнесу Полкану...»

...Я пыгал на глазах у всех,
Пытаясь в рот отправить
лоитик,
Но падал хлеб под дерзкий
смех:
«Ну экий ты, джигит, неловкий!»
Вдруг раздалась команда
«Фас!»
И вот, голодный и несчастный,
Поймал я, прыгнув,словно
барс,
Кусочек корочки хрустящий!
...Промчались дни. Я сыт
сейчас,

Почти забыт тот год голодный,
Но отчего же возглас : «Фас!»
Меня преследует сквозь годы?

Особый интерес поэт проявляет к выдающимся личностям, к воинам-батырам, боровшимся за независимость отчей земли. В этом плане весьма показательна поэма «Белый дом Абылая»/перевод А.Курлени/.

А сколько добрых слов сказано им в адрес главы государства Нурсултана Назарбаева, с которым М.Кангожину не раз доводилось встречаться, когда он занимал должность председателя областной телерадиокомпании! «Благодаря его мудрой политике в Казахстане не раздалось ни одного выстрела, не потеряно ни одгой человеческой жизни, не пролито ни слезинки материнской. Сам этот факт для нашей страны, вышедшей из СССР, является бесценным достижением. И народ понимает это»(Канғожин М. Көргендерім- көңілге түйгендерім»).

Отличник телевидения и радио СССР /1980/. Лауреат премии Союза журналистов РК, республиканских и всесоюзных телефестивалей /1970-85 сегодня на заслуженном отдыхе, проживает в г. Петропавловске

Публикации М. Кангожина

- В День Победы: Выступление перед ветеранами войны области/Канғожин М. Көргендерім- көңілге түйгендерім.-Кызылжар, 2008.-С.41-42

- Восхождение к Абаю: Доклад на торжеств.собр., посвящ. 150-летию Абая Кунанбаева /Канғожин М. Көргендерім-көңілге түйгендерім.-Кызылжар, 2008.-С.192-201

- Глубокие корни: К юбилею И.П.Шухова // Северный Казахстан.-2007.- 7 июля

- «Есть у поэта лишь доблесть одна…»:Цикл стихов в переводах В.Шестерикова, Л.Штанько,Ю.Гусинского, В.Щукина // Нива.-2007.-№11.-С.27-35

- Зимний лес: Стихи // Простор.-1976.-№2.-С.96

- И засияло слово Магжана. //Северный Казахстан.-2003.-28 марта.

- Из последних стихов : «Воспоминания», «Молния» //Ленинское знамя.-1987.-22 дек.

- И такой день наступил: О жизни и судьбе М.Жумабаева// Ленинское знамя .-1993.-12 авг.

- Казах и казак: Поэма посвящается отцу и сыну Зенченко. //Северный Казахстан.-2002.-21 июня.

- Кокпар: Стихи //Ленинское знамя.-1975.-29 нояб.

- Личность, уважаемая народом: О Н.Назарбаеве / Канғожин М. Көргендерім- көңілге түйгендерім.- Кызылжар, 2008.-С.26-30.

- Мои горизонты: Несколько стихотворений из сборника // Проспект СК.-2006.-15 сентября

- Незабываемое имя : о С.Муканове// Ленинское знамя .- 1990.-20 июня

- Незабываемые мгновения: О Г.Мусрепове //Северный Казахстан.-2002.-12 февр.

- Память: Стихи //Ленинское знамя.-1985.-12 апр.

- «Пушкин чмтает Коран»: Стихи //Северный Казахстан.- 2002.-14 декабря

- Скала мудрости: Стихи, посвящ. М.Ауэзову/ Пер. с каз. В.Шестерикова // Ленинское знамя.-1967.-24 дек.

- «Слово мое не боится оков": К 115-летию со дня рождения М.Жумабаева. //Северный Казахстан .-2008.- 20 июня.

- Стихи //Нива.-2003.-№5.-С.39-45

- Тебе моя песня: Стихи //Северный Казахстан.-2003.-30 апр.

- Трагедия малых аулов/ /Канғожин М. Көргендерім- көңілге түйгендерім.-Кызылжар, 2008.-С. 233-237

- Тревожная память.Ручная мельница: Стихи// Северный Казахстан.-2007.-17 августа

- Чарующие звуки из сердца: К 115-летию М. Жумабаева. //Северный Казахстан.-2008.-4 января.
- "Я заглянул за горизонт.":Стихи в переводе В. Шестерикова. //Нива.-2005.-5.-с.40-46.
- Я живу на улице Магжана/Пер. А.Курлени// Северный Казахстан.-2004.-25 июня

Список публикаций о М.Кангожине

- Аульбеков Л. Рождение поэта: О М.Кангожине //Ленинское знамя.-1969.-25 окт.
- Гаврилко В. И жизнь, и слезы , и любовь: Беседа с поэтом М. Кангожигым. //Проспект СК.-2007.-19 января.
- Кангожин Муталлап Мухамадиевич/ Петропавловск. Время . События .Люди.- Петропавловск :Северный Казахстан, 2004.-С.223-224
- Кангожин Муталлап Мухамадиевич /Северо-Казахстанская область: Энциклопедия.-Алматы: Арыс, 2004.-С.315
- Ларина Л. И каждый стих -сверкающий алмаз: К 65-летию М.Кангожина-поэта Северного Казахстана //Трибуна.-2002.-13 декабря.
- Муталлап Кангожин- почетный гражданин района //Северный Казахстан.-2000.-3 окт.

- Северный Казахстан: Почетные граждане : 13 декабря 2007 г. звание «Почетный гражданин Северо-Казахстанской области» присвоено М.Кангожину // Северный Казахстан.-2007.-17 декабря

- Шестериков В. Горизонты Муталапа Кангожина //Северный Казахстан.-2007.-14 декабря

Подготовила : Макаренко О.М.
Информационно-библиографический отдел

Ответственная за выпуск: Нурпеисова К.Н.
Заведующая библиотечным комплексом

Светлый путь

Есть у меня Абай, Магжан,
 Олжас.
Не кичусь тем, а только лишь
горжусь.
Их каждый стих –сверкающий
алмаз,
Я каждому стиху, как личности
дивлюсь.
Поэт, мудрец, философ был
Абай,
Магжан горел поэзии огнем,
Олжас широк , как «половецкий
край»
Восток и Запад слились в нем.
Они как три сверкающих звезды,
Взошли на наш духовный
небосвод.
Я верую, что из любой беды
Их мысли светоч выведет народ.
Мечта поэтов давняя сбылась:
В ряду свободных суверенных
стран,
Как новый сильный «азиатский
барс!»
Берет свои высоты Казахстан.
Поскольку есть у нас Абай, Магжан,
 Олжас,
Могу я известить степную ширь,
Что в даль веков есть светлый
путь у нас.
И вечны мы, как вечен этот мир.

Кангожин М.